

Pedagogická komunikace

„Jeden ze základních komunikačních zákonů praví, že každé chování v přítomnosti druhé osoby má informační hodnotu. Všechno, co děláme – způsob sezení, spojování rukou, změna hlasového tónu – je komunikační podobou a podléhá jejím pravidlům.“

James Eicher

- lat. *communicare*: sdílet, radit se
- **vzájemná výměna informací mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu, která slouží výukovým cílům**
- **podle prostředku komunikace:**
 - verbální - slovem či písmem
 - neverbální - řeč těla
 - vizuální - prostřednictvím vizuálních medií (internet, reklamy)
- **podle charakteristiky:**
 - intrapersonální: v myšlenkách
 - interpersonální: mezi dvěma a více lidmi
 - masová: zprostředkovaná masmédií

FUNKCE , ROZDĚLENÍ, STRUKTURA, OBSAH

FUNKCE:

- zprostředkovává výměnu informací, zkušeností, motivů, postojů, emocí
- zprostředkovává osobní i neosobní vztahy
- formuje všechny účastníky pedagogického procesu, zejména pak osobnost žáků
- je prostředkem k uskutečňování výchovy a vzdělávání
- zajišťuje fungování pedagogického procesu

ROZDĚLENÍ:

- detailně připravená: naprogramovaná komunikace
- rámcově připravená: na základě opakovaných situací
- nepřípravená: nová situace, učitel musí reagovat pohotově

STRUKTURA:

- komunikátor: osoba sdělující
- komunikant: osoba přijímající sdělení
- komuniké: obsah sdělení

OBSAH:

- ztotožňuje se s učivem

DRUHY INFORMACÍ

1. regulativní

prostřednictvím jich učitel navozuje, organizuje, reguluje a hodnotí činnosti vedoucí ke splnění výukového cíle

např. úkoly, otázky, pokyny, instrukce, zákazy, pochvaly

2. afektivní

informace zaměřené na rozvoj názorů, postojů, zájmů, potřeb s cílem zapůsobit na emocionální oblast žáků

např. „s tím nemohu souhlasit“ „věřím, že to dokážeme“

3. kognitivní

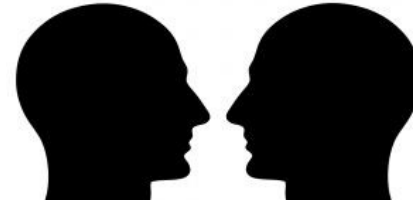
informace, které jsou pro žáky nové

učitel jim je sděluje sám nebo je žáci sami objevují

zdroje: např. učebnice, časopisy, encyklopedie, počítač

TYPY

1. **přímá**
„face to face“
2. **nepřímá**
zprostředkována učebnicí, televizí, počítačem
3. **jednostranná a dvoustranná**
založena na rolích řečníka a posluchače
4. **s nebo bez zpětné vazby**
zda má komunikátor možnost přijímat reakce auditora
5. **částečná a hromadná**
dána počtem účastníků
6. **masová**
je to nepřímá jednosměrná komunikace bez zpětné vazby

VERBÁLNÍ KOMUNIKACE

- řeč: nejsrozumitelnější prostředek komunikace, protože se nestrácí smysl sdělení
- zvuková, písemná či grafická podoba řeči
- Co? Komu? Kde? Kdy? Jak? Proč?

PARALINGVISTICKÉ PROSTŘEDKY:

- intenzita hlasového projevu
- tónová výška hlasu
- barva hlasu
- délka projevu
- rychlost projevu (tempo)
- přestávky v řeči
- přesnost projevu
- způsob předávání slova

NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

MIMOSLOVNÉ SDĚLOVÁNÍ:

- pohledy
- výraz obličeje
- pohyby
- postoj
- gestá
- dotyky
- přiblížení a oddálení
- úprava zevnějšku

BARIÉRY KOMUNIKACE

1. INTERNÍ (osobné problémy komunikujícího)

- strach z neúspěchu
- emoce např. zlost
- handicap např. sluchový
- nerespektování, neúcta, nesympatie
- skákání do řeči
- fyzické nepohodlí
- nesoustředěnost

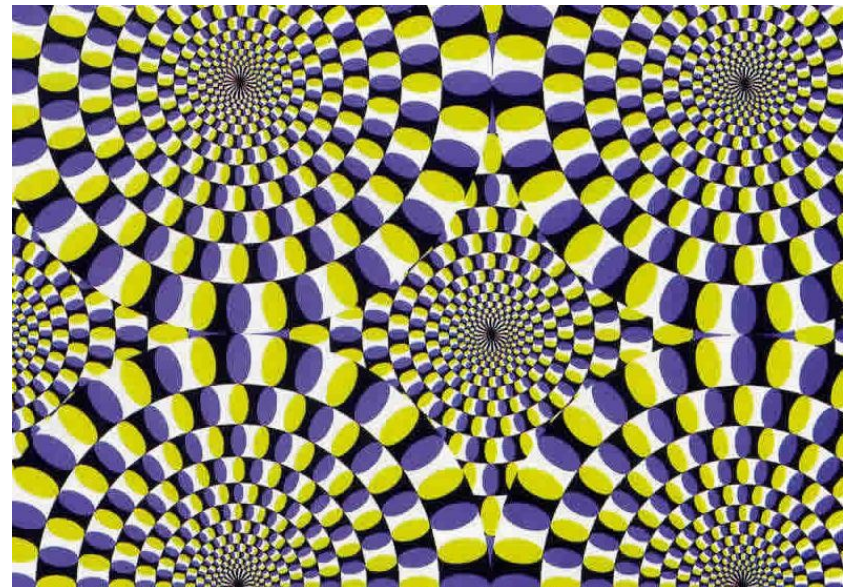
2. EXTERNÍ (rušivý element z prostředí,

- nezvyklé prostředí
- vyrušování jinou osobou
- hluk
- vizuální rozptylování

Manipulativní techniky

- Technika aktualizace
- Technika asociací
- Technika atraktivity
- Technika autority
- Technika bad guy / good guy
- Technika disonance
- Technika drbů
- Technika fixace
- Technika hypnózy
- Technika charismatu
- Technika imunizace

PRAVIDLA

- vytvořené školou
- výsledek vztahu- učitel a žák
- rámci pravidel společenského chování

Učitel má ve výuce právo:

1. kdykoliv si vzít slovo, přerušit žáka
2. mluvit, s kým chce (s jednotlivcem, se skupinou, s celou třídou)
3. mluvit, o čem chce, tj. rozhoduje o tématu komunikace
4. mluvit v rámci výuky, jak dlouho chce (někdy nerespektuje ani zvonění)
5. mluvit v rámci učebny, kde chce (u tabule, u okna, za stolem, ...)
6. mluvit v pozici, kterou považuje za vhodnou (vsedě, v chůzi, zády k žákům, ...)

Žák má ve výuce právo:

1. mluvit jen tehdy, když mu učitel udělí slovo
2. mluvit jen s tím, kdo mu byl určen
3. mluvit jen o tom, co mu bylo určeno
4. mluvit jen tak dlouho, jak mu bylo určeno
5. mluvit jen na místě, které mu bylo určeno
6. mluvit v pozici, která mu byla stanovena

Komunikace v učitelské praxi

Komunikace jako předpoklad vzájemných vztahů mezi učitelem a žákem

- Vztah mezi učitelem a žákem je vztah osobní, je to vztah „já a ty“, vztah dvou lidských bytostí.
- Učitel působí na žáka celou svou osobností.
- Probíhá mezi nimi proces interakce.

-
- Prostředky interakce jsou TĚLESNÉ POHYBY, GESTA, MIMIKA a ŘEČ.
 - Předávání informací při interakci nazýváme komunikace. Pro učitele je důležitá zejména PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE
 - Učitel ovlivňuje žáka nejen svými zkušenostmi, vědomostmi a výukou, ale i povahovými a charakterovými vlastnosti, zájmy, přístupem k žákům, vlastnostmi, oblečením a projevem.

Interpersonální vztahy mezi učitelem a žákem mají vliv na:

- Vnímání, paměť a myšlení žáka
- Výkony žáka
- Chování žáka
- Vytváření skupinových norem a pravidel žákovského kolektivu
- Sociální prostředí ve třídě

Role komunikátora a komunikanta

- U žáků je potřeba rozvíjet vyjadřovací schopnosti, aby byli schopni kultivovaného projevu.
- V interakci, do níž vstupuje učitel a žák, jsou obě strany střídavě komunikanty i komunikátory.

- **Učitel jako komunikátor** musí obsah svého sdělení formulovat adekvátně k řečovým schopnostem dítěte. Protože je ale řečovým vzorem, používá kvalitně vyšší formy vyjadřování při zachování srozumitelnosti obsahu
- **Učitel jako komunikant** se nestaví k odmítavě k nepřenému sdělení žáka. Naopak jej podněcuje k přesnějším formulacím. Pozorně poslouchá.
- **Žák jako komunikátor** předává obsah sdělení jak učiteli, tak třídě. Prvořadým komunikantem je pro žáka učitel, proto se snaží mluvit spisovně, volí násilné formulace a považuje svůj projev za „oficiální“. Obává se zesměšnění před spolužáky. Proto je potřeba uznání i ze strany vrstevníků. Mimo vyučování je ale žák jako komunikátor spontánnější.

-
- **Žák jako komunikant** přijímá sdělení rovněž oboustranně. Sdělení učitele přijímá většinou bez kritiky. Sdělení od spolužáků podrobuje kritice, odhaluje chyby.

Poznávání žáka rozhovorem

- Rozhovor je důležitým nástrojem k prohloubení vztahu mezi učitelem a žákem a k porozumění duševnímu stavu. Teprve potom může mít výchovný efekt.

Rozdílné přístupy k žákům v pedagogické komunikaci

- Je známo, že osobnost žáka je spoluvytvářena interakcí mezi učitelem a žákem.
- Mezi učitelem a výborným žákem se postupně vytváří styl interakcí a komunikací, které se v řadě ukazatelů odlišují od interakcí s žáky slabšími.
- Například slabším žákům je poskytován kratší čas na odpověď, mají méně příležitostí pro rozvedení odpovědi. Učitel je netrpělivý, berou mu slovo, přecházejí do kárání apod. Takto vzniká vzájemná nedůvěra, podezírání a vyčítání. K tomuto by však nemělo docházet.

-
- Rozdílný postoj je i mezi učitelem a dítětem mladšího nebo staršího školního věku.
 - Mladší děti vnášejí do vztahu k učiteli více citlivosti, citově se k němu upínají a očekávají tu samou reakci od učitele (toto chování přetrvává z předškolního věku).
 - Děti je třeba vést k takovému rozvíjení sociálního cítění a sociálních vztahů, které lépe odpovídají školnímu životu a práci. Jde o to podřídít citovou oblast určité kontrole (Aby vztahy chápaly jako vztahy pracovní, kde se vyžadují úkoly, výkony a zdatnost v učení, kde jsou citové složky těmto věcem podřízeny).

Rozvoj samostatnosti

- Stává se, že se dítě ve škole neumí samo rozhodnout, je váhavé, neumí prosadit vlastní názor, a to z důvodu, že se nedokáže vyjádřit.
- Tomu můžeme předejít tak, že budeme rozšiřovat slovní zásobu dětí, do výuky budeme zařazovat činnosti směřující k osamostatňování a prosazování svého „já“.
- To může mít negativní i pozitivní následky:

-
- Negativní aspekty:: Odrazování slabších žáků v domněnání, že nemají šanci na úspěch
 - Nadměrné zatížení některých žáků, ve vytváření atmosféry, která může vést k radosti z neúspěchu ostatních
 - Pozitivní aspekty: stránky se projevují tehdy:
 - Jestliže všichni žáci mají pocit, že pro ně existuje možnost úspěchu a jsou proto motivováni
 - Jsou-li soutěžní aktivity voleny tak, aby všechny děti zakusily úspěch alespoň příležitostně.
 - Jestliže je kladen důraz na to, aby se žák pokusil pracovat úspěšně, než aby hleděl na to, jestli je lepší než ostatní

Praktická komunikace v medicíně

„Lékař, který umí komunikovat se svým pacientem, ho už tím samotným začíná léčit!“

„Lékař (nutriční terapeut) by neměl být profesionálem jen ve svém oboru, ale také v komunikaci!“

„Komunikační interakce mezi lékařem a pacientem začíná bezprostředně po vstupu pacienta do ordinace!“

„My se řídíme se komunikací našeho těla (nemoc, bolest) → lékař se řídí komunikací s námi!“

„Neverbální komunikace často vyjadřuje zdravotní problémy přesněji, než slova → naučme se jí rozumět!“

Budme:

- upřímní, ale empatičtí, budme vstřícní a pravdomluvní
- Přímí, ale ne suroví
- Ochotni naslouchat, odpovídat na dotazy

Naučme se lidi vzdělávat, ne tyranizovat!

Lékař by vždy měl:

- Pozdravit a představit se pacientovi
- Respektovat pacienta jako celek= bio-psycho-sociální bytost
- Věřit pacientovi jeho bolest
- Vnímat mimoslovní komunikaci
- Vést otevřený rozhovor
- Plně respektovat soukromí pacienta
- Informovat stručně, ale přehledně a srozumitelně

- Vést pacienta k sebevzdělávání
- Naučit zajistit si základní péči související se zdravotními problémy

Vyhýbejme se nejčastějším chybám zdravotníků

JSOU TO:

- -nedostatek informací
- -nesrozumitelné
- - ponižování pacienta
- - hrubost, vulgárnost
- - nedostatek příležitostí říci svůj názor

-
- - nedůvěra v pacientovu bolest
 - - nerespektování soukromí
 - - neptá se na souhlas s léčbou
 - - dlouhé objednací lhůty
 - - dlouhé čekání v čekárnách
 - - ...

DĚKUJEME ZA POZORNOST!

- Vypracovaly: Jana Králová, Kateřina Čamková a Tereza Černá
- 7.3.2012